

2. Красюк Н.Д. Економіка та фінанси в діловій англійській мові : навчальний посібник. / Н.Д. Красюк – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – 253с.
3. Кубрякова Е.С. Теория номинации и словообразования // Языковая номинация : Виды наименований. / Е.С. Кубрякова – М. : Наука, 1977. – С. 153-247.
4. Кубрякова Е.С. Типы языковых значений. Семантика производного слова. / Е.С. Кубрякова – М. : Наука, 1989. – 153 с.
5. Микитюк І. М. До питання типології вторинних номінацій у структурі художнього тексту / І.М. Микитюк // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту. Герман. філологія: Зб. наук. пр. – Чернівці, 2002. – Вип.136. – С. 89–94.
6. Маслова-Лашанская С.С. О процессе наименования // Скандинавский сборник XVIII. – Таллин, 1973. – С.130–134.
7. Телия В. Н. Вторичная номинация и ее виды // Языковая номинация. Виды наименований / под ред. Б. А. Серебренникова – М. : Наука, 1977. – С. 129–221.
8. www.wallstreetjournal.com

УДК 811.135.1'367.335.1

Вринчану Ф.Д. (Чернівці)

ASPECTE ALE DEFINIRII I CLASIFICĂRII COORDONĂRII ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Висвітлено структуру, семантику і прагматику сурядності як типу синтаксичного зв'язку на матеріалі румунської мови. Усебічно досліджено особливості побудови сурядних структур, формальні, семантичні типи сурядності.

Ключові слова: *сурядність, синтаксичний зв'язок, синтаксичні одиниці, синтаксичні функції, сурядні сполучники.*

Освещены структура, семантика и прагматика сочинения как типа синтаксической связи на материале румынского языка. Всесторонне исследованы особенности построения сочинительных структур, формальные типы сочинения, семантические типы сочинения.

Ключевые слова: *сочинение, синтаксическая связь, синтаксические единицы, синтаксические функции, сочинительные союзы.*

The work is devoted to the complex study of the structure, semantics and pragmatics of coordination as a type of syntactic connection on the material of the Romanian language. Thoroughly investigated are features of coordinated structures, formal and semantic types of coordination.

Key words: *coordination, syntactic relation, syntactic units, syntactic functions, coordinating conjunctions.*

Evoluția sintaxei ca parte a gramaticii a însemnat și o transformare a modului în care a fost identificat și caracterizat obiectul său de studiu: de la combinarea cuvintelor în frază până la funcțiunile pe care cuvintele le pot îndeplini în frază [5, 82]. În acest context este explicabilă existența unor numeroase opinii, de multe ori controversate, referitoare la definirea și clasificarea unuia dintre conceptele fundamentale ale gramaticii în general și ale sintaxei românești în particular. Ne referim aici la raportul sintactic de coordonare, încadrat în sintaxa tradițională în rândul relațiilor fundamentale, unanim acceptate (alături de subordonare). Articolul de față are ca scop evidențierea principalelor direcții de cercetare a acestui fenomen și propunerea unor criterii obiective de caracterizare a fenomenului sintactic avut în vedere.

Sintaxa modernă, încadrează coordonarea în rândul relațiilor nondependente, facultative. De aici ideea conform căreia coordonarea ar fi nu un raport sintactic, ci un subtip de raport sintactic. De exemplu, Iorgu Iordan distinge două tipuri fundamentale de relații sintactice: relații de dependență și relații de nondependență; în această ultimă categorie se încadrează “relația de coordonare”, alături de “relația apozitivă”. Pe aceeași direcție se situează, de asemenea Ion Diaconescu care identifică trei tipuri de relaționare: dependența – manifestată prin interdependență, subordonare, dependență mixtă și dublă subordonare, *nondependența* – realizată prin coordonare sau prin apozitionare și *incidența* [1, 253]. Valeria Guțu-Romalo identifică, în principiu, aceleași tipuri de raporturi sintactice, dar folosește alți termeni pentru a le particulariza în sistemul relațiilor sintactice: dependență, nondependență (coordonare), echivalență și repetare. Clasificarea propusă de autoare stabilește și câteva subtipuri: *relații de dependență*: a) dependență maximă (relația de interdependență sau de dependență bilaterală) b) dependență unilaterală (subordonare, unul dintre termenii relației binare poate fi substituit), c) dependență dublă (implică o structură ternară) d) dependență complexă; *relații de nondependență* (oricare dintre termeni poate fi substituit): a) coordonarea reprezintă fie o identitate de poziție față de același regent, fie o relație de repetare a unei poziții sintactice; b) relația de echivalență (fiecare termen este susceptibil de omisiune, însă, spre deosebire de coordonare, echivalența indică același referent); c) relația de repetare (are la origine un raport de echivalență) [6, 38].

Pentru desemnarea unităților sintactice care contractează acest raport, este frecvent utilizată sintagma “unități de același fel”. Contestarea valabilității acestui demers terminologic are la bază aprecierea că în limba română pot fi coordonate și unități sintactice de feluri diferite: *vorbește aici și acum* și se concretizează sub forma ideii că unitățile

sintactice coordonate trebuie să aparțină aceluiași plan [3, 161], să aibă aceeași importanță [2, 126] sau același statut. Referindu-se la fraza compusă prin coordonare, H. Tiktin, afirmă că “propozițiile care o compun sunt neatârinate una de alta, fiecare dintr-însele exprimând o gândire completă: *Capul face, capul trage*. (...) Propozițiile frazei compuse prin coordonare se cheamă propoziții principale sau propoziții coordonate” [9, 217]. În lingvistica modernă, această idee este formulată astfel: “Coordonarea este relația specifică părților de propoziție plurimembre, având valoarea unei solidarități nondependente între unitățile legate în sintagmă” [7, 554].

În alte lucrări se afirmă că relațiile de coordonare sunt expresia sintactică a unor raporturi extralingvistice de «egalitate», cu existență obiectivă sau doar stabilite astfel de subiectul vorbitor în interpretarea lingvistică a planului referențial. În aceste condiții, “termenii asociați în aceeași sintagmă prin relații de coordonare sunt situați pe același plan în organizarea enunțului sintactic; ei nu depind nici semantic, nici structural unul de celălalt și, de aceea, autonomia enunțului, semantică și structurală, nu este condiționată de prezența tuturor termenilor implicați.” [8, 493]. D.D. Drașoveanu afirmă că raportul de coordonare “generează bilateral omisibilitatea” elementelor care contractează raportul, spre deosebire de raportul de subordonare care generează unilateral omisibilitatea. Considerând că aderența este un “mijloc de exprimare a raporturilor dintre doi termeni”, autorul afirmă că, în timp ce raportul de subordonare “este în aderență cu amândoi termenii”, “raportul de coordonare – nonaderent – se află la egală distanță de ambii termeni” [4, 28].

Referitor la aceste probleme vom face câteva precizări: diferitele subtipuri de coordonare nu sunt omogene din punctul de vedere al omisibilității termenilor. Unele elemente de ordin logico-semantic ne determină să identificăm structuri în care eliminarea unuia dintre termeni modifică intenția comunicativă a vorbitorului: *Vino și mănâncă!* În acest caz, datorită ideii de finalitate (*Vino ca să mănânci!*), eliminarea unuia dintre termeni nu este posibilă fără producerea unor modificări la nivel semantic: *Vino și mănâncă*, nu *Vino și bea* sau *Vino și citește*; *Vino repede și ia asta!*

Ion Diaconescu afirmă că raportul de coordonare poate fi contractat și de “părți de propoziție diferite ca funcție sintactică”. Dacă această afirmație este motivată în cazul părților de propoziție de aceeași importanță – fie principale, fie secundare – considerăm că nu este convenabil, de exemplu, să identificăm un raport de coordonare între un subiect și un complement în enunțul *Nimeni și niciodată nu mă va convinge*. În acest exemplu, nu este convenabil să considerăm că și este marcă a coordonării copulative. Enunțul respectiv poate fi foarte ușor transformat: *Nimeni nu mă va convinge niciodată*. Aparenta asociere a pronumelui negativ și a adverbului nehotărât se datorează semanticilor lor (caracterul negativ și caracterul nehotărât), însă în cazul dat și nu mai este conjuncție coordonatoare copulativă, ci adverb.

Pentru a demonstra această situație vom analiza, comparativ următoarele exemple:

- (1) *Nimeni și niciodată nu mă va convinge*
- (2) *Cărți și caiete am cumpărat*.

Modificând topica și înlăturând elementul de relație, obținem următoarele structuri: *Nimeni nu mă va convinge niciodată*. – enunț reperabil în limba română. *Cărți am cumpărat caiete*. – enunț nereperabil în limba română. Observăm așadar că în (2) modificarea topicii nu permite renunțarea la conjuncția coordonatoare copulativă, în timp ce în (1) modificarea topicii nu permite utilizarea lui și. Având în vedere aceste elemente concluzionăm că și are valori morfologice diferite în cele două enunțuri: adverb emfatic în (1) și conjuncție coordonatoare copulativă în (2).

O altă problemă controversată este cea a coordonării unei părți de propoziție cu o propoziție. Ion Diaconescu exemplifică această situație cu mai multe structuri dintre care am selectat-o pe următoarea: *Misiunea aceasta și-o încredințez ție și cui se simte în stare să o îndeplinească*. Conform lucrării citate, ar trebui să considerăm că în enunțul de mai sus raportul de coordonare este contractat de un complement indirect (*ție*) și o propoziție subordonată completivă indirectă (*cui se simte în stare*). În opinia noastră mai convenabil ar fi să considerăm că raportul de coordonare copulativă se realizează între complementul indirect din prima propoziție – *ție* – și complementul indirect din a doua propoziție – *cui*, ele având același regent (verbul *a încredința*, care, într-o posibilă structură inițială se repetă: *Misiunea aceasta și-o încredințez ție și o încredințez cui se simte în stare să o îndeplinească*). Deși pronumele relativ se situează în a doua propoziție, este evident că el se subordonează verbului-predicat din prima propoziție și nu verbului-predicat din a doua propoziție, deoarece acesta nu are valență liberă pentru un complement indirect: *Misiunea aceasta și-o încredințez ție și cui se simte în stare să o îndeplinească*.

În ceea ce ne privește, pentru definirea și caracterizarea raportului de coordonare vom utiliza următoarele criterii:

1) *importanța unităților sintactice care contractează un anumit raport sintactic*; la raportul de coordonare toate unitățile sintactice care, într-o măsură mai mare sau mai mică își păstrează gradul de independență în urma contractării raportului;

2) *planul comunicării căruia aparțin unitățile*; unitățile sintactice pot fi situate fie în planul comunicării, fie în planul comentariilor;

3) *gradul de interacțiune al unităților contractante*; fiecare raport sintactic presupune un anumit tip de interacțiune între unitățile contractante; interacțiunea poate fi de două feluri: interdependență și dependență; referitor la ceea ce unii specialiști numesc “dependență zero”, precizăm că este impropriu (din punct de vedere logic) să utilizăm această sintagmă, fiind evident că raporturile dintre unitățile sintactice se concretizează sau nu în comunicare (atât la nivelul conținutului, cât și la nivelul formei); în acest caz este mai convenabil să utilizăm termenul de nondependență;

4) *efectul contractării raportului la nivelul funcțiilor sintactice*; deși nu generează funcții sintactice, raportul de coordonare nu poate fi discutat în afara acestui concept (funcție sintactică).

Având în vedere aceste criterii, vom defini coordonarea ca raport stabilit între unități sintactice care transmit informații de aceeași importanță, care aparțin aceluiași plan al comunicării (fie planului comunicării, fie planului comentariilor); raport posibil în limitele părții de propoziție, ale propoziției, ale frazei și ale textului și care ordonează funcții sintactice de aceeași importanță/dezvoltă o funcție sintactică în enunțul respectiv.

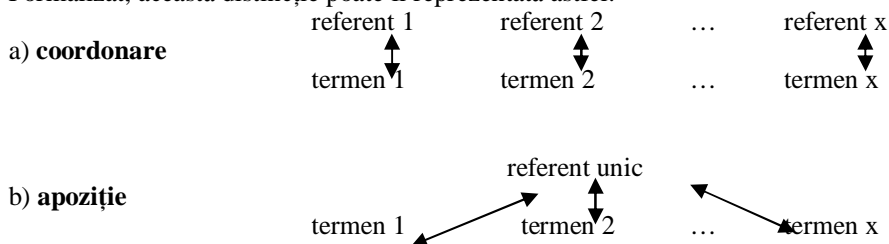
O altă problemă care se impune a fi discutată este caracterul neunitar al sistemului raporturilor contractate de

unități sintactice de aceeași importanță. Tipologiile propuse sunt variate, criteriile de analiză nefiind unitare. Particularitățile de ordin semantic, precum și o serie de particularități formale au determinat identificarea mai multor tipuri de coordonare, numărul lor variind de la patru la șase. Cel mai frecvent în lucrările de specialitate sunt amintite următoarele subtipuri: copulativă, disjunctivă, adversativă, concluzivă, cauzală, alternativă, apozitivă și opozitivă.

În opinia noastră, coordonarea permite identificarea a trei subtipuri de astfel de relații: *coordonarea copulativă*: informațiile semantice ale unităților sintactice care contractează raportul se asociază; *coordonarea adversativă*: informațiile semantice ale unităților sintactice care contractează raportul se opun, fără ca vreuna dintre ele să fie exclusă; *coordonarea disjunctivă*: informațiile semantice ale unităților sintactice care contractează raportul se află în opoziție, una dintre ele fiind exclusă.

Referitor la celelalte subtipuri propuse în literatura de specialitate menționăm că nu admitem existența coordonării opozitive, marcată prin conjuncția *ci*, deoarece ideea opoziției dintre unitățile sintactice coordonate apare la varianta adversativă. Este mai convenabil ca în cadrul coordonării adversative să identificăm grade diferite de opoziție. Conjuncțiile *dar* și *însă* marchează o opoziție “normală”, *iar* – o opoziție “inferioară”, în timp ce conjuncția *ci* marchează o opoziție “superioară”. Nu suntem de acord nici cu teoria conform căreia opoziția s-ar afla într-un raport de coordonare cu antecedentul său. Cei care susțin această opinie se bazează pe posibilitatea înlocuirii adverbului *adică* printr-un jonctiv coordonator. La nivelul conținutului există însă o inconsecvență: termenii ce contractează raportul de coordonare au referenți diferiți, în timp ce opoziția și antecedentul său au același referent.

Formalizat, această distincție poate fi reprezentată astfel:

Deși acceptată de mulți specialiști, coordonarea concluzivă ridică o serie de probleme. La nivel semantic, observăm că între elementele care contractează acest raport se stabilește mai degrabă un raport de dependență, decât de nondependență. Astfel, în enunțul *El este inteligent, deci are toate șansele să reușească în viață* majoritatea specialiștilor identifică două propoziții principale, aflate în raport de coordonare concluzivă marcat prin conjuncția *deci*. Acest element de relație (asemeni celorlalte jonctive considerate a fi mărci pentru coordonarea concluzivă: *așadar*, *prin urmare*) este la origine un adverb circumstanțial concluziv care în limba română a cunoscut un proces de desemantizare, transformându-se într-un instrument gramatical, marcă a unui raport sintactic. Este însă necesară o nouă viziune asupra acestui tip de relație: dacă a doua unitate sintactică depinde de prima, atunci raportul nu mai este de coordonare, în timp ce, dacă se admite importanța egală, atunci se pune sub semnul întrebării rolul de jonctiv coordonator al adverbilor/locuțiunilor adverbiale amintite mai sus.

Coordonarea cauzală presupune identificarea între elementele care contractează acest raport a unei relații de tipul cauză - efect. Într-un exemplu de tipul *Va ploua căci mă dor picioarele* este imposibilă stabilirea unei relații de cauzalitate între cele două propoziții, de aceea structura respectivă nu poate fi numită cauzală. Considerăm mai convenabilă încadrarea acestei structuri la raportul explicativ. În ceea ce privește “coordonarea alternativă”, ea reprezintă, așa cum afirmă și unii dintre specialiștii care identifică această relație, o variantă a coordonării copulative, asemenea coordonării de succesiune ierarhică sau de ordine.

Divergențele dintre teoria și practica limbii se reflectă și în ceea ce privește identificarea și caracterizarea raporturilor sintactice în general și a raportului de coordonare în special. Fiind considerată un mod de ordonare lineară, prin expansiune pozițională sau lineară, coordonarea se încadrează în categoria relațiilor externe, asigmatice, în opoziție cu subordonarea care este un tip de “relație internă, sintagmatică”. Controversele vizează atât terminologia utilizată pentru caracterizarea și definirea coordonării (“unități de același fel”, „unități sintactice care aparțin aceluiași plan”, „au aceeași importanță” sau „același statut”), cât și caracterul neunitar al sistemului raporturilor contractate de aceste unități. În realizarea raportului de coordonare în limba română se va ține cont de aplicarea următoarelor criterii: *principiul dezvoltării*: stabilirea raportului de coordonare presupune dezvoltarea unui enunț minimal deja existent, prin multiplicarea funcțiilor sintactice generate de alte raporturi sintactice; *principiul ordonării*: stabilirea raportului de coordonare presupune ordonarea elementelor componente ale unui enunț maximal deja existent). În acest caz nu este necesară existența explicită a acestor elemente

Datorită modificărilor ce se produc la nivelul realizării coordonării în limba română, este necesară o reconsiderare a unor aspecte din teoria referitoare la acest raport. Un astfel de demers constituie o etapă într-un proces analitic care ar trebui să aibă un caracter continuu.

Bibliografie

1. Diaconescu Ion *Sintaxa limbii române* / I. Diaconescu. – București: Editura Enciclopedică, 1995. – 436 p.
2. Dimitriu Corneliu *Gramatica limbii române explicată* / C. Dimitriu. – Iași: Editura Junimea, 1982. – 344 p.
3. Dimitriu Corneliu *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa* / C. Dimitriu. – Iași: Institutul European, 2002. – 750 p.
4. Drașoveanu D. D. *Coordonarea/subordonarea – o diviziune dihotomică* / D. D. Drașoveanu // *Cercetări de lingvistică*, 1977. – XXII. – nr. 2. – p. 26-35

5. Ducrot, Oswald, Schaeffer, Jean-Marie Noul Dicționar Enciclopedic al Științelor Limbajului / O. Ducrot, J.M. Schaeffer. – București: Editura Babel, 1996. – 565 p.
6. Guțu-Romalo Valeria Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări / V. Guțu-Romalo. – București: EDP, 1973. – 211 p.
7. Iordan Iorgu, Robu Vladimir Limba română contemporană / I. Iordan, Vl. Robu. – București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1978. – 686 p.
8. Irimia Dumitru Gramatica limbii române / D. Irimia. – Iași: Polirom, 1997. – 640 p.
9. Tikin Heiman Gramatica română. Etimologia și sintaxa / H. Tikin. – București: Editura Tempo, 1945. – 276 p.

УДК 81'373.612:811.11

Дмитрасевич Р.Я. (Львів)

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ПОЛЯЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ (на матеріалі англійської мови)

Проаналізовано принципи побудови термінологічного поля юридичної психології. Визначено головні архілексеми, навколо яких формується польова структура.

Ключові слова: термін, термінологія, термінологічне поле, юридична психологія, сема, архісема.

Проанализированы принципы построения терминологического поля юридической психологии. Определены главные архисемы, вокруг которых формируется полевая структура.

Ключевые слова: термин, терминология, терминологическое поле, юридическая психология, сема, архисема.

The article describes the principles of forming of terminological field of legal psychology. Main lexemes as centres for field structure forming are defined.

Key words: term, terminology, terminological field, legal psychology, lexeme.

Терміни юридичної психології – це одиниці номінації спеціальних понять юридичної та психологічної галузей, і як елементи терміносистеми вони є об'єктом термінознавства. Нерозривна єдність терміна та позначуваного ним поняття створює базу для наукового термінотворення, а розуміння цього дозволяє розглядати термін «як значущу одиницю, яка відображає навколишній світ й одночасно є результатом та інструментом пізнавальної діяльності людини» [14, с. 7]. Між структурою системи понять певної галузі та лінгвістичною структурою терміносистеми існує тісний зв'язок.

Системний підхід до визначення різноманітних зв'язків термінів та зведення їх в єдину систему простежується в сучасних термінознавчих працях (напр. 9), яка характеризує шляхи формування та функціонування термінології інженерної психології в німецькій мові. Принципи системності, єдності форми та змісту, єдності свідомості й діяльності, принцип каузальності визначальними в дослідженні галузевої термінології [напр. 10].

Принцип системності передбачає комплексний розгляд явища, що розглядається, в його зв'язку з пізнавальною та практичною діяльністю людини. Системність термінології юридичної психології визначається з урахуванням відношень і організацій понять цієї галузі. Під термінологією юридичної психології розуміємо систему термінів, які відображають сукупність понять, якими послуговуються кримінальна психологія, судова психологія, пенітенціарна психологія та правова психологія.

Аналізуючи термінологію, дослідники визначають структурні, словотвірні та семантичні характеристики термінів цієї сфери.

Вивченням семантичної структури, різних аспектів терміносистем займалися В. Виноградов, Д. Лотте, О. Реформатський, Ю. Апресян, С. Ульманн, О. Есперсен, Л. Ельмслев, Ж. Вандрієс, Б. Потье та інші. О. Потебня акцентував особливу увагу на пошуках семантичних закономірностей і причин еволюції слів, оскільки «в історії мови особливої уваги заслуговує дослідження не звукової зовнішності слів, яке... має лише службове призначення, а мисленнєвого змісту слів..., який створюється та відтворюється разом із звуковою зовнішністю слів» [16, с. 1].

Особливий інтерес викликають структурні та словотвірні особливості термінів. Так, структурно-компонентну організацію терміносполучень у термінознавстві досліджували В. Балог, М. Бондарчук, Д. Шапран, О. Чумак та ін. Дослідженням дериваційних процесів присвячено ряд праць Г. Винокура, В. Лейчика, О. Сербенської та ін.

Словотвірний аналіз – комплексна методика встановлення механізму творення слова та його місця у словотвірній підсистемі мови; передбачає вияв зв'язку похідності, тобто твірної основи, словотворчого форманта, словотвірного значення, способу словотвору та словотвірного типу. Процедурами словотвірного аналізу такі:

- 1) встановлення твірної основи похідного слова в його початковій формі;